

YURT DIŞI OYLAR VE SİYASİ PARTİLERİN ULUS-ÖTESİLEŞMESİ EXTERNAL VOTES AND TRANS-NATIONALIZATION OF POLITICAL PARTIES

Mehmet KÖSE
Göç Araştırmaları Vakfı
mkose34@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5250-0742

ÖZ

Geliş Tarihi:
02.01.2023

Kabul Tarihi:
28.02.2023

Yayın Tarihi:
31.03.2023

Anahtar Kelimeler
Diaspora,
Diaspora Siyasal
Katılım,
Yurtdışı Oy Verme,
Siyasi Partiler

Keywords
Diaspora,
Diaspora Political
Participation,
External Voting,
Political Parties

Yurt dışında yerleşik Türk seçmenlerin buldukları ülkelerde oy kullanmaya başlaması, diasporanın anavatan siyasal katılımında yeni bir pencere açmış oldu. Uzun yıllar Türk diasporası, gündemlerini ve taleplerini Türk hükümeti yetkililerine ve siyasi partilere iletmış, bunlar partilerin ve hükümetlerin programlarında yer almıştır. Ancak seçme ve seçilme hakkını etkin bir şekilde kullanma imkanından yoksun diasporanın siyasal alanda etkisi de sınırlı olmuştur. Diasporaların genel olarak oy kullanma eğilimleriyle kıyaslandığında Türk diasporasının 1,5 milyonu geçen ve yüzde elliden yüksek oranda seçimlere katılımı, siyasi partilerin diaspora ve yurt dışı seçmen gündemini belirgin bir şekilde değiştirmeye başlamıştır. Yurt dışı seçmenlere yönelik programlar seçim beyannamelerinde yer almakta ve diaspora geçmiş olan adaylara milletvekili seçim listelerinde yer verilmektedir. Ulus-devlet sınırları dışında ülke içindeki siyasi süreçlere dahil olan önemli sayıda seçmenin varlığı siyasi alanın temel aktörü olan partilerin yeni şartlara uyumunu zorlamaktadır. Bu çalışma, siyasi partilerin ulus-ötesileşme sürecini kavramsal arka planı ve dünya örnekleri üzerinden ele alarak Türkiye'deki altyapının ve siyasi partilerin durumunu analiz etmektedir. Literatür incelemesi, doküman analizi ve elit mülakat yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışma hem kavramsallaştırma hem de politika önerileri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

ABSTRACT

The initiation of the voting practice abroad for Turkish citizens living outside national borders has opened a new aspect for the diaspora political participation. Turkish diaspora had shared and submitted its issues and demands from homeland government and political parties, and most were included in the government and party programs. However, the inexistence of the effective use of vote and representation in the political arena had put the limitation on the efficiency of the diaspora's impact on the implementation of the policies. But the high turnout of Turkish voters abroad, 1.5 million and 50 % turnout external voting comparatively significant as diaspora homeland voting, has dramatically changed the agenda of the political parties. Programs and promises for external voters have been included in the party programs and the candidates with diaspora background were added in parliamentary election list. The existence of a significant number of external voters involved in the political processes within the borders of the nation-state enforces political parties to adjust themselves into the new situation. This study analyzes ground and the status of political parties in Türkiye by considering the transnationalization process of political parties through conceptual background and some examples from other countries. Literature review, document analysis and elite interview methods were employed in this study to develop concept and policy recommendations.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1228531>

Atıf/Cite as: Köse, M. (2023). Yurt dışı oylar ve siyasi partilerin ulus-ötesileşmesi. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 13(1), 457-469.

Giriş

Yurt dışında seçim sandıklarının kurulmaya başlaması Türk siyasi hayatı ve daha özelde ise siyasi partiler için yeni bir aşama olarak değerlendirilebilecek önemli dönemeç olmuştur. Siyasal sistemin ve seçmenlerin siyasal katılımında temel ve kritik aktörleri olarak siyasi partiler yeni dönemde özellikle seçimler sürecinde artık 87 seçim bölgesindeki çalışmalarını planlarken sınır ötesinde sandık kurulan yaklaşık 60 ülkedeki seçmenlere erişim ve seçim mobilizasyonunu da düşünmeleri gerekmektedir. 2014-2018 yılları arasında 5 seçimde yurt dışında sandık kuruldu. Bu seçimlerde gümrük kapıları hariç yurt dışında yaklaşık 120 noktada sandık kuruldu. Üç milyon kayıtlı seçmene siyasi partilerin erişimi ve mobilizasyonu bu kadar geniş bir coğrafyada birçok boyutuyla önemli bir husus olarak ortadadır. Ancak daha da önemlisi, seçim dönemiyle sınırlı olmaksızın siyasi partilerin sınır ötesindeki vatandaşlarla ve seçmenlerle süreklilik arz eden ve sürdürülebilir bir iletişim, etkileşim ve organizasyonu nasıl sağladığı sorusudur. Türkiye genelinde il, ilçe, belde ve mahalleye kadar örgütlenilebilmesinin yasal ve lojistik altyapısı mevcut ve partiler buna göre organizasyon yapılarını oluşturmakta ve politikalarını vatandaşlara aktarmaktalar ya da vatandaşların görüşlerini ve taleplerini ulaştırabilecekleri bir yerde durmaktadırlar. Yurt dışı boyutunda ise 2014 sonrası yeni dönemde partilerin yurt dışı örgütlenmesine yönelik uygun yasal düzenlemelerin olmadığı görülmekte ve partilerin altyapıları ve önceliklerine göre kendi pratik çözümlerini ürettikleri müşahede edilmektedir.

Bir diğer husus ise yurt dışında yerleşik seçmenlerin daha özelde partilerin üye ve destekçilerinin parti organizasyonel yapısı içerisinde nasıl temsil edildiği meselesidir. Üyelik sürecinden başlayarak siyasi partilerin temsil kademelerinde söz ve oy hakkının nasıl uygulandığı meselesi ki bu durum da aynı şekilde her partinin farklı çözümler ortaya koyduğu bir alandır. Parti merkez organlarının seçtiği kongreye yurt dışı seçmenin doğrudan kendisini temsil edecek delege gönderebilmesinin altyapısı yoktur. Daha genel olarak ifade edersek siyasi partilerin Merkez teşkilatlarında Türk diasporasına yönelik politika ve programları ile yurt dışı yapılanma ve seçim çalışmalarının koordinasyonu nasıl yer aldığı konusudur. Bütün bu sorular siyasi parti yasal ve organizasyonel altyapısının 2014 yılındaki bu yeni döneme uyumu çerçevesinde tartışılması gereken hususlardır. Bir anlamda ulusal sınırlar içinde kapasite ve kabiliyet geliştirmiş Türk siyasi partilerin ulus ötesi siyasal katılımı birlikte dönüşüm sürecine girmiştir. Bu çalışmada siyasi partilerin ulus ötesileşmesi, yurt dışı yapılanma çalışmaları, merkez yapılarında yol açtığı dönüşüm ve yurt dışı seçim çalışmaları analiz edilecektir.

Ulus-Devlet Ötesi ve Siyasal Katılım

Diasporaların yaygınlaşması ve ülkelerin diaspora politikalarının gelişimi anavatan ve diasporaları arasındaki sosyo-kültürel ve ekonomik ilişki ağlarına siyasal zeminin de dahil olmasına yol açmıştır. Bu siyasal alan ulus-devlet tarafından kurumsallaştırılan diasporaya siyasal alanın inşası ve diasporanın bu alana çift taraflı dinamizm ile girmektedir (Burgess ve Tybursk, 2020). Schiller, Basch ve Blanc-Szanton bu süreci göçmenlerin mesken ülkeleriyle anavatanları arasında inşa ve muhafaza ettiği çok katmanlı sosyal ilişkiler bağlamında ulusötecilik kavramıyla izah etmektedir (Schiller ve diğerleri, 1992). Vertovec ulusötesi (transnationalism) kavramının kapsamını biraz daha genişleterek insanları ve kurumları ulus-devletlerin sınırlarının ötesi ile bağlayan çok yönlü etkileşim ve bağları olarak tanımlamaktadır (Vertovec, 2001). Yurt dışında yerleşik vatandaşların artması ve anavatan ilişkisini siyasal haklar bağlamında da inşa etme hem devletlerin hem de diasporanın önemli gündem maddelerinden olmuştur. Yirminci yüzyılın sonlarına doğru başlayan yurt dışındaki seçmenlere oy kullanma hakkının verilmesi geçtiğimiz yüzyıllık süreçte küresel çapta yaygınlaşmış, günümüzde 150'den fazla ülkenin uyguladığı bir pratik olmuştur (IDEA, 2022). Küreselleşme sürecinin hızlanması yurt dışı oy kullanma pratiğinin yaygınlaşmasında da etkili olmuştur. Yurt dışında sandık kurma, mektup, elektronik ve vekaletle oy kullanma bu pratikte ülkeler tarafından kullanılan yöntemlerdir. Siyasal katılım hakkının bir diğer boyutu olan seçilme yani temsil edilme imkânı da yaklaşık yirmi ülke tarafından diasporalarına verilmiştir. Oluşturulan yurt dışı özel seçim bölgesi marifetiyle ulusal parlamentolarda ayrılan kontenjanlara yurt dışı seçmenlerin verdiği oylarla temsilciler seçilmektedir. Ülkelerin siyasal sistemine göre diaspora senatör ve milletvekilleri ulusal parlamentolarda görev yapmaktadır. Fransa, İtalya, Romanya, Hırvatistan, Portekiz, Tunus, Cezayir ve Kolombiya bu ülkelerden bazılarıdır. Diasporaya temsil hakkı Türkiye dahil başka ülkeler tarafından da tartışılan bir konudur. Ülkeler ayrıca ulusal parlamentolarında daimî ve geçici komisyonlar kurmak suretiyle diaspora gündeminin parlamento çalışmalarında aktif olarak yer almasını sağlamaktadır.

Diasporanın siyasal katılımını farklı boyutlardan ele alan çalışmalar son yıllarda literatürde yer almaya başlamıştır. Diasporanın seçme hakkı ve pratiği göreceli olarak geniş bir literatüre sahiptir. Literatür geniş bir spektrumda seçim yasalarında yurt dışı oy kullanmanın yasal çerçevesi, seçmen kayıt uygulamaları, oy kullanma yöntemleri, oy sayımı, kullanılan oyların seçim bölgelerine dağılımı, yurt dışı oyların seçim sonuçlarına etkisi, diasporanın oy kullanma motivasyonları, köken ülkeye aidiyete etkisi, devletlerin diasporanın siyasal katılımından beklentileri dahil olmak üzere benzeri ve ilişkili birçok konuda çalışmalar mevcuttur (Barabantseva ve Sutherland, 2011; Bauböck, 2017; Bauböck, 2009; Lafleur, 2013; Mirjana Kasapović, 2012; Bogdan Popescu, 2012; Francesco Ragazzi ve Balalovska., 2011; Turcu ve Urbatsch, 2015; Knott, 2017; Rhodes ve Harutyunyan, 2010; Østergaard-Nielsen, 2003; Ciornei ve Østergaard-Nielsen, 2020; Ahmadov ve Sasse, 2016; Burgess, 2014; Goldberg ve Lanz, 2021; Waldinger ve Duquette-Rury, 2016). Diasporanın özel seçim bölgesi marifetiyle köken ülke parlamentolarında temsil edilmesi yani diasporaya kendi temsilcilerini seçme hakkı 19 ülkede uygulamaya konulmuş, konu ile ilgili literatürde tartışmalar gelişmeye başlamıştır (Laguette, 2013; Mégret ve Girard., 2015; Anaz ve Köse, 2021).

2014 yılında yurt dışında ilk seçim uygulamasının yapılmasıyla birlikte Türk diasporasının siyasal katılım hakkı ve oy kullanma pratikleri üzerinde de araştırmalar görülmeye başlanmıştır. Türk göçmenlerin yurt dışında oy kullanabilmesi parlamentoya 1965 yılında teklif olarak gelmesine rağmen yakın zamana kadar bu konuda birkaç makalenin dışında çalışmaya rastlanmamıştır (Pekin, 1979 ; Keskin, 1977; Karamustafaoglu, 1965). Yakın dönemde siyasal katılım hakkı, oy hakkının verilmesindeki motivasyonlar, oy kullanma eğilimleri ve temsil yani seçilme hakkının verilmesiyle ilgili çalışmalar da yavaş da olsa artış görülmektedir (Anaz ve Köse, 2021; Anaz ve Köse, 2020; Okyay ve Başer, 2015; Abadan-Unat, vd, 2014; Semra vd. 2020; Mencütek, 2015).

Siyasal katılımın temel aktörleri olan siyasi partilerin diaspora politikaları, yurtdışı seçmene erişimleri, teşkilatlanmaları ve kampanyaları gibi diaspora siyasal katılımında siyasi partileri merkeze alan araştırmalar ise çok daha yeni ve sınırlıdır (Østergaard-Nielsen ve Ciornei, 2018; Gherghina ve Soare, 2020; Kernalegenn ve Pellen, 2020; Collard ve Webb, 2019; Kernalegenn ve Haute, 2020; Østergaard-Nielsen ve Camatarri, 2020; Paarlberg, 2017). Referans verilen bu çalışmaların çoğunluğu bir araştırma projesinin çıktıları olarak yayınlanmış çalışmalardır. İngilizce ve Türkçe literatür taramasından ulaşılabilen tüm kaynaklar da bunlardır. Türk siyasi partilerinin yurt dışı örgütlenmesiyle ilgili olarak da aynı projede kitap bölümü olarak yayınlanmış bir çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışma da AK Parti ve HDP'nin Almanya'daki yapılanması ile sınırlıdır (Yener-Roderburg, 2020).

Görüldüğü üzere yurt dışı oy kullanma daha genel anlamda diasporanın siyasal katılımında temel aktör olan siyasi partiler, diaspora politikaları, erişim stratejileri ve yurt dışı örgütlenmeleri ile ilgili çalışmalar neredeyse hiç yok denilebilecek kadar azdır. Bu çalışma bu anlamda literatürde önemli bir boşluğu doldurmanın ilk adımlarından olacaktır. Araştırmanın cevap aradığı temel soru, siyasi partiler yurt dışı seçmenle etkileşim ve iletişim kurmak için nasıl bir yöntem belirlemiştir veya düşünmektedir. Bu çerçevede araştırmayı yönlendirecek soruları şöyle sıralayabiliriz. Merkez örgütlenmesinde sorumluluk hangi düzeyde ve nasıl belirlenmiştir? Yurt dışında nasıl bir ağ oluşturulmuştur? Yurt dışında yerleşik olanların partilere üyelik politika ve uygulamaları nasıldır? Yurt dışı üye veya birimler parti hiyerarşisinde temsil kademelerinde oy hakkı ve temsili nasıldır?

Yöntem

Bu araştırmada doküman analizi yöntemi ile elit mülakat çalışması kullanılmıştır. Siyasi partilerin çalışma altyapısını düzenleyen birincil ve ikincil mevzuat ile partilerin kendi yetkili organlarının kararı ile üretilen düzenlemeler incelenmiştir. 6 siyasi partinin merkez teşkilatlarındaki üst düzey yöneticileriyle derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişiler genel başkan yardımcısı ve birim başkan yardımcısı seviyelerindedir. Görüşmeler bir taraftan siyasi partilerin yaklaşımlarını ve gündemlerini birinci elden anlama imkânı sunmuş diğer taraftan kavramsallaştırmalarda önemli katkı sağlamıştır. Bu bağlamda mülakatların içeriklerini analiz edilmesi tercih edilmemiş, kavramsallaştırmalar öncelenmiştir.

Siyasi Partiler ve Ulus-Devlet Ötesi

Siyasi partiler geçtiğimiz birkaç yüzyıllık süreç içerisinde hem genel olarak dünyada hem de Türkiye'de siyasal sistemin ana omurgasını oluşturan aktörler olarak kurumsallaşmış ve yaygınlaşmıştır. Partiler, temsili sağlama ve

yürütme erkinin meşruiyet zeminini oluşturma bakımından kritik rol üstlenmişlerdir. Partilerin bu bağlamda siyasal sistemin parçası olarak toplumsal kesimleri temsil etmeye ve temsil ettikleri vatandaşların taleplerini ve beklentilerini yürütme erkine aktarıcı bir rol ile ortaya çıkmaları on sekizinci yüzyıla kadar gitmektedir (Rashkova, 2020). Bu süreçte parti formasyonlarının kompleks ve gelişmiş boyuta taşınması ve partilerin dönüşümünde birçok faktör etkin olmuştur. Siyasal ve toplumsal perspektiften analiz edildiğinde genel oy hakkının yaygınlaşması, siyasal krizlerin tehdit unsuru olarak varlığı, meşruiyet sağlama ihtiyacı, iletişim teknolojilerinin gelişimi ile kitleselleşmesi, eğitimin yaygınlaşması ve kentleşme bu faktörler olarak sayılabilir (LaPalombara ve Weiner, 1966). Diğer taraftan partilerin geçirdiği dönüşüm de modern parti sisteminin hâkim siyasal aktör olarak pozisyonunu güçlendirmiştir. Bu bağlamda kitle partilerinin ve tüm eğilimlere hitap eden merkez partilerinin rolü önemlidir. Kitle partileri, geniş tabana yayılan örgütlenmeleri, kitleleri yönlendirme ve siyasi kimlik inşa etmeleri ve üye tabanını genişletmeleri ile bilinmektedir (Weber, 1946; Duverger, 1954; Rashkova, 2020). “Catch-all Party” olarak kavramsallaştırılan bütün eğilimlerin beklentilerine cevap verme çabası içinde olan merkez partilerin ortaya çıkışı da bu süreci hızlandırmıştır. İdeolojik eğilimleri olmayan seçim bölgesindeki tüm seçmenlerin desteğini almaya yönelik dönüşüm merkez partilerini ortaya çıkarmıştır. Bu partilerde seçmenlerin beklentileri daha belirleyici olmaktadır (Kirchheimer, 1966; Rashkova ve Staak, 2020).

Siyasi partilerin üç yüzü vardır. Birincisi parlamento ve hükümet yönü, ikincisi halk, seçmen boyutu ve sonuncusu ise parti üst yönetimi. Partilerin bu boyutlarının yansıması hükümetme, üye organizasyonu ve parti bürokrasisi olarak gerçekleşmektedir (Katz ve Mair, 1993). Siyasi partilerin hükümetme hedefleri politikalarının siyasal vizyonlarına uygun kadrolarla uygulamaya geçirmesini içermektedir. Partinin destekçilerine ve seçmenlerine sundukları programların uygulanması hükümetteki öncelikli gündemleri arasında yer alır. Seçimler vasıtasıyla da kamuoyuna hesap verme ya da kamuoyu tarafından denetlenmektedirler. Partiler, seçmene ulaşabilecek ve üyelik kapasitesini geliştirecek örgütlenmeleri gerçekleştirmek durumundadırlar. Organizasyonel kapasite ve kabiliyeti geliştirme partilerin kamuoyuyla aktif temas ve etkileşim içerisinde olmalarını, politikalarını anlatma ve destek bulma, yerel gündemi anlama ve seçim organizasyonu yürütebilmeleri için kritik öneme sahiptir. Diğer taraftan parti üst yönetimi ve bürokrasisi hem partinin merkez ve yerel ağlarını yönetimini hem de hükümette parti politikalarının uygulanmasını takip ederler.

Siyasi partilerin modern dönem siyasal sistemin aktörü olarak geçirdikleri dönüşüm esas olarak teritoryal devlet sınırları içinde gerçekleşmiştir. Yani modern siyasi partilerin ortaya çıkışı ve gelişimi ulusal sınırlar içinde vuku bulmuştur (Rashkova, 2020). Bu çalışmanın konusu olan siyasi partilerin ulus ötesinde yapılanmaları ve faaliyet göstermeleri ise yirmi birinci yüzyılın gündemidir (Rashkova, 2020). Aslına bakılırsa siyasi partilerin yurt dışında var olması veya faaliyet göstermesi biraz daha eskiye yirminci yüzyıldan geriye gider. Ancak bu partiler daha çok hareket veya parti olarak ortaya çıkmış sonrasında anavatanlarında şartlar olgunlaştıktan sonra ya faaliyetleri sonlanmış ya da ülkelerinde resmileşmiştir. Avrupa’da on dokuzuncu yüzyılda faaliyet göstermiş olan Rus devrimci partiler, 1894’de Honolulu kurulan Çin Cumhuriyetçi Hareketi, bağımsızlık öncesi yurt dışında kurulan sömürge karşıtı partiler ile iç savaş dönemlerinde yurt dışında faaliyetlerine devam eden partiler ilk örnekler olarak verilebilir (Kernalegenn ve Haute, 2020). Osmanlı döneminde de yurt dışında başlayıp sonrasında İstanbul’da resmileşen Osmanlı Ahrar Fırkası gibi oluşumlar olmuştur. Ancak bu makalenin odak konusu olan anavatanda kurulan ve yurt dışındaki vatandaşlarına yönelik yapılanma ve çalışma içerisinde olan partilerdir.

Bu bağlamda siyasi partilerin yurt dışında doğrudan ya da kurumsal bağları olan uluslararası sivil kuruluş üzerinden faaliyet göstermeye başlamaları yarım yüzyıl öncesine dayanmaktadır. Amerikan siyasetinin ana akım partilerinden Demokratların yurt dışında Democrats Abroad’u organize etmeye başlamaları 1960’lı yıllarda başlamıştır ve bugün 43 ülkede yapılanmış durumdadırlar (Rashkova ve Staak, 2020). Partilerin yurt dışı yapılanmaları gittikçe yaygınlaşmaktadır. İngiliz Muhafazakâr Parti 42 ülkede 67 şube, İşçi Partisi 26 ülkede 46 şube, Fransız Cumhuriyetçi parti (LR) 92 ülkede 120 şube, Sosyalist Parti 57 ülkede 86 şube ve Alman Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) 2 ülkede 22 şube, Sosyal Demokrat Parti (SPD) 13 ülkede 15 şubeye sahiptir (Nostitz, 2021).

Siyasi partilerin ulus-ötesi boyuta taşınmasında, yapılanmalarında, kampanya ve politikalar bağlamında yeni duruma göre kendilerini revize etmelerinde oy kullanma ve temsil edilme hakkının sınır ötesine genişlemesi etkili olmuştur. Göç sürecinin geçmişi ve diaspora seçme ve seçilme hakkının varlığı partilerin dış göçe yönelik politika gündemi oluşturmalarında belirleyici olmaktadır (Østergaard-Nielsen ve Ciornei, 2018). Siyasi partilerin ulusal sınırların dışına taşarak ulus-ötesi boyuta taşınmalarında küreselleşmenin ve ulus-ötesi zeminlerin

çeşitlenmesinin de etkisiyle mukim olmayan vatandaşların yani göçmen ve diasporaların haklarının siyasi, sivil ve sosyal alanlarda köken ülkeler tarafından kabul edilmesi ve uygulamaya konulması belirleyici olmuştur (Kernalegenn ve Haute, 2020). Siyasi partilerin toplum ve devlet arasında bağ olarak varlıklarını sürdürdükleri bilinmektedir. Bu bağ yurt dışı nüfusun artması ve bu nüfusun ulusal politikadaki yerinin artmasıyla yerel ve ulusal seviyeden sınır ötesine yayılmıştır. Partiler bu bağları, diasporaya yönelik geliştirdikleri politikalar ve yurt dışı örgütlenmeler üzerinden kurmaktadırlar (Friedman ve Kenig, 2021).

Diasporanın Anavatanda Siyasal Katılımı ve Türk Siyasi Partileri

Türk siyasetinde yurt dışında yerleşik vatandaşların siyasi hakları ve Türk göçmenlerle ilgili siyasi programların konuşulmaya başlaması 1960'lı yılların başlarına, Türk işgücü göçünün ilk yıllarına kadar gitmektedir. Yurt dışındaki nüfusun hızla artmaya başladığı bu yıllarda ilk gündeme gelen konuların başında yurt dışındaki seçmenlerin oylarını nasıl kullanacakları hususu olmuştur. Ancak bu husus parti ya da hükümet politikası olarak değil parlamenterlerin bireysel inisiyatifleri olarak gündeme taşınmıştır. 1965 yılında parlamentoya yurt dışındaki seçmenlerin oyların kullanmak için sunulan ilk kanun teklifinin tarihi olmuştur (Anaz ve Köse, 2020). Reşit Ülker'in bu girişimi sonuçsuz kalsa da diaspora siyasal katılım hakkı açısından önemli bir adım olmuştur.

1960-80 arası dönemde Ülker ve arkadaşlarının birkaç kez daha önerilerini parlamentoya sunduğu görülmektedir. Bunun dışında parlamentoda Türk göçmenleri ilgilendiren konular gündeme geldiğinde veya seçim yasaları tartışıldığında başka senatör ve vekillerin de politik tartışma olarak siyasi hakların verilmesi hususunu gündeme getirdiği görülmektedir (Anaz ve Köse, 2020). Türk göçmenlerin nüfusunun milyonu aştığı ve yerleşik toplum olma adımlarının daha belirgin hale gelmeye başladığı 70'li yıllarda toplumun kendisi de aktif olarak oy verme ve temsil haklarını ya doğrudan parlamentoya ya da siyasilere ve hükümete yazılı ve sözlü iletmeye başladıkları yıllardır.

Siyasi parti programlarında ise ağırlıklı işçi hakları, tasarrufların değerlendirilmesi ve yatırımların teşviki yer almıştır. Göçmen toplumunu özne olarak somut önerilerin olduğu ilk seçim beyannamelerini 1973 yılında Millî Selamet Partisi'nin (MSP) programında görüyoruz. Kültürel kimlik ve sosyal politikaları da içeren eylemlere programda yer verilmiştir. Siyasal katılımı ilgili somut ilk öneri de yine 1973 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) beyannamesinde yer almıştır. CHP ve MSP'nin seçim beyannamelerindeki vaatler bu partilerin birlikte kurdukları koalisyon hükümetinin (37. Hükümet) programına da aynı şekilde yansımıştır.

Yurt dışındaki göçmen Türk toplumunun nüfusu seksenli yıllara vardığında artmaya devam etmiş, sivil yapıları, camileri, kültür merkezleri, spor kulüpleri medyası ve işyerleri ile kurumsallaşması şekillenmeye başlamıştır. Siyasi katılım hakları darbe hükümeti döneminde kurulan Danışma Meclisinde de gündeme gelmiş, öneriler verilmiş ancak yine sonuçsuz kalmıştır (Anaz ve Köse, 2020). 1987 yılında gümrük kapılarında oy kullanma hakkı verilmesi bu talepleri karşılayan bir uygulama olmamıştır. Yurt dışındaki seçmenlerin sınırlı bir kısmının tatil zamanında denk geldiği takdirde gümrük kapılarında oylarını kullanabilmesi diaspora siyasal katılımıyla ilgili çözüm olmamıştır. Yurt dışında oy kullanma imkanıyla ilgili 80'li yıllarda birkaç teklif daha parlamentoya sunulmuş; hatta bu yıllarda parlamento müzakerelerinde yurt dışına milletvekili kontenjanı verilmesi gerektiği gündeme getirilmiştir (Anaz ve Köse, 2020).

Siyasi partilerin yurt dışındaki Türk toplumuna ilgisi devam etmiş, seçim beyannamelerinde göçmen Türk toplumunu ilgilendiren hususlara bu dönemde de yer vermeye devam etmişlerdir. 1990'lara gelindiğinde ise oy kullanma hakkıyla ilgili önemli bir adım olarak 1995 yılında anayasa değişikliği yapılmıştır. Anayasa değişikliği, yurt dışında sandık kurulmasının önüne engel gösterilen yargı gözetimi hususunu ve anayasal dayanak eksikliğini düzenlemiştir. Anayasa değişikliği sonrası uyum kanunları uzun süre yapılamamış, sadece 1997 ve 98 yıllarında sonuçsuz kalan iki teklif daha TBMM'ye sunulmuştur. Ancak bunlardan uzun süre Almanya'da yaşamış ve sivil toplumda aktif olmuş Osman Yumakoğulları'nın teklifi yurt dışı seçim bölgesi oluşturularak 10 milletvekilliği önermesi önemlidir. Türk diasporasının yurt dışında oy kullanabilmesi için uyum yasası ancak 2008 yılında çıkarılabilmektedir. Bu yasada uygulama ile ilgili ihtiyacı karşılayamadığından 2012 yılında seçim yasasında eklemeler yapılmış ve ilk uygulama da 2014 yılında gerçekleştirilmiştir.

Türk diasporasının yaklaşık yarım asır sonra oy verme hakkına erişmesi siyasal katılımının kısmen sağlanması önemli bir adım olmuştur. Türk toplumun bu süreçte misafir işçi statüsünden önce aile birleşimiyle göçmen toplumuna sonrasında kalıcılığının daha da belirginleşmesiyle diasporalaşması önemli etkenlerden birisidir.

Türkiye'nin politikalarının da kurumsallaşarak daha bütüncül bir diaspora politikasına dönüşmesi ve bu dönüşümün yansıması olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının (YTB) kurulması da bir diğer etken olarak ifade edilebilir. 2012 yılındaki seçim yasasındaki YTB'nin aktif rolü de bu anlamda göstergedir. Geçmiş girişimlerin aksine 2008 ve 2012 yıllarındaki yurt dışı oy hakkı ile ilgili yasa önerisi ilk defa hükümet tarafından tasarı olarak sunulması, bu anlamda hükümet düzeyinde politikanın sahiplenilmesini göstermektedir. Muhalefet partileri de bu düzenlemelere destek vermiştir. Dış politikada olumlu gelişmeler, AB sürecinde ilerlemeler ve Türk diasporasının yoğun olarak yaşadığı ülkelerin, başta Almanya olmak üzere, kendi sınırları içinde oy sandıklarının kurulmasına daha olumlu yaklaşımları da bu süreci destekleyici adımlardan olmuştur (Anaz ve Köse, 2020; Anaz ve Köse, 2021).

Siyasal katılım hakkının "seçilme" boyutu eksik bırakılmasına rağmen 2014'ten bu yana düzenlenen tüm seçimlerde Türk diasporası her seferinde katılım oranını artırmıştır. Oyların artışı bir taraftan siyasi partilerin aktif mobilizasyonunun da katkısını gösterirken diğer taraftan da siyasi partilerin yurt dışı seçmenlere ve daha genel anlamda Türk diasporasına ilgilerini de artırmıştır. 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 ile 2018 seçimlerinde partilerin seçim beyannamelerinde yurt dışı seçmenlere yönelik programların kapsamı genişlemeye başlamıştır. Hem Meclis'te temsil edilen hem de temsil imkânı elde edemeyen partiler sosyal, kültürel, sosyal güvenlik, insan hakları, ayrımcılık, eğitim, anadil, ekonomi ve istihdam gibi geniş alanlarda programlar sunmuşlardır. Milletvekili kontenjanı tanınarak yurt dışının seçim bölgesi olması da yine partilerin önerileri arasında olmuştur.

Yurt dışında kullanılan oyların Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarında ve partilerin aldıkları milletvekili dağılımında belirgin etkisinin görülmesi de siyasi partilerin yurt dışı mobilizasyonuna katkı yapmıştır. 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde toplam geçerli 50.068.627 oyun 26.330.823'ü kazanan aday belirlemişti. Cumhurbaşkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan'ın %50 barajı üstüne taşıyan oylarda 894.585 geçerli oy yurt dışından gelmiştir. Milletvekili seçimlerinde ise 7 Haziran 2015 seçimlerinde 3, 1 Kasım 2015 seçimlerinde 5 ve 24 Haziran 2018 seçimlerinde 11 milletvekili yurt dışı oyların ülke genelinde seçim çevrelerine dağıtımından sonra farklı partilere gitmiştir. Yurt dışı ayrı bir seçim çevresini olmamasına rağmen 11 milletvekilinin kaderini etkilemiştir.

Bu dönem siyasi partilerin yurt dışında yapılanma çalışmalarının arttığı görülmektedir. Bu çalışmalar seçim döneminde seçmen mobilizasyonu ve genel olarak yurt dışı yapılanması şeklinde iki ana eksen üzerinde yürütülmektedir. Bu çalışmadaki odak noktası geçici seçim dönemiyle sınırlı yapılanmalar olmadığı için detaylı olarak üzerinde durulmayacaktır. Partilerin yurt dışı yapılanmasını iki başlıkta özetleyebiliriz. Birincisi genel merkez yapılarında yurt dışındaki vatandaşlar ve seçmenlerle ilgili birimler ve sorumlular belirlenmesidir. Diğeri ise yurt dışında temaslarını sürekli kılacak ve seçmenle etkileşim içerisinde bulunacak yurt dışı yapılarının kurulmasıdır.

TBMM'de grubu bulunan beş siyasi partinin genel merkez yapıları incelendiğinde iki farklı uygulamanın tercih edildiği görülmektedir. Birincisi müstakil bir birim olarak bir genel başkan yardımcısının sorumluluğu altında çalışmaların yürütülmesi şeklindedir. Bu tarz yapılanmanın CHP ve İYİ Parti tarafından tercih edildiği görülmektedir. Diğer yapılanma tarzı ise dış ilişkiler veya başka bir birim başkanlığının görevlerinin içerisinde ek bir sorumluluk olarak tevdi edilmesi şeklindedir. AK Parti, MHP ve HDP'nin bu modeli uyguladığı görülmektedir. Bu tarz uygulamalarda yurt dışı ile ilgili sorumluluklar ilgili birimler arasında dağıtılmaktadır. Örneğin AK Parti'de dış ilişkiler ve seçim işleri birimleri ayrı ayrı kendi birimlerinin sorumluluk alanlarına giren boyutlarıyla yurt dışı vatandaş veya seçmenle birimler içerisinde birer birim başkan yardımcısı görevlendirilmiştir.

Siyasi partiler kanunu genel merkez yapılanmalarında partilere alternatif uygulama imkanları vermektedir. Bunların içerisinde yetki ve sorumluluk olarak önde geleni hiyerarşide üst yönetim olarak kabul edilen genel başkan yardımcılığı şeklinde müstakil bir birim olmasıdır. Bu birimlerin başkanı, partilerin en üst karar organı olan ve büyük kongrede seçimle gelen parti yönetim kurulu veya parti meclisi gibi farklı isimlerle de ifade edilebilen organ üyelerinden olmak durumundadır. Bu tarz bir birimle temsil edilen diaspora veya yurt dışı seçmen, gündemlerinin parti merkez kurulu ve merkez yürütme kurulunda yer alması ve karar alma mekanizmalarında etkili olma imkânına sahiptir.

Siyasi parti merkez yapılanmalarında gençlik ve kadın kolları gibi birimler yan kollar şeklinde hiyerarşide yer almaktadır. Bu birimlerin başkanları ise merkez yönetim birimlerine seçimle gelen kişilerden zorunluluğu yoktur. Ancak tercihen bu birim sorumluluklarına merkez karar birimlerinde yer verilebilmektedir. Diaspora ile ilgili birimlerin bu şekilde de yapılanma imkânı vardır. Ancak genel başkan yardımcılığı ile aynı yetki düzeyinde

değildir. Diğer tercih edilen yöntem olarak dış ilişkiler veya başka bir birim altında ilgili çalışmaların yürütülmesi söz konusudur. Bu uygulama örnekleri de vardır. Fakat bu tarz bir yapılanma diaspora ve yurt dışı seçmenle ilgili çalışmaların farklı birimler altında ele alınmasına neden olduğundan bütüncül bir planlama ve koordinasyonu zora sokma durumundadır. Dolayısıyla ilk opsiyondaki kadar etkili olmama ihtimali vardır. Türkiye’de siyasi partilerin merkez yapılanmalarında diaspora ve yurt dışı seçmenle ilgili politika ve programlarından sorumlu birimler ile ilgili uygulama birliği henüz mevcut değildir.

Siyasi partiler yurt dışı örgütlenmelerinde amaçları, kaynakları ve yasal altyapıya bağlı olarak örgütlenme stratejileri belirlenmektedir (Rashkova ve Staak, 2020). Partilerin yurt dışı örgütlenmelerinde potansiyel beklentileri beş kategoride tasnif edilebilir. İnfomal yapılanmalar ile partiler potansiyel olarak kendilerine destek verecek seçmenleri hedeflerler. Bu yapılanma modelinde partiler doğrudan kendileri örgütlenmeye gitmezler. İkinci potansiyel amaç yurt dışında geniş diaspora ağı ve uluslararası ilişkiler ağını ve etkisini geliştirmeyi içermektedir. Üçüncü amaç ise eğitilmiş ve yetişmiş kadrolara erişim olarak belirtilmektedir. Dördüncü hedef yurt dışında yerleşik vatandaşlarından finansal kaynak sağlamaktır. Son amaç ise seçmenleri mobilize ederek oy desteğini artırmaktır (Rashkova ve Staak, 2020).

Altyapısı oturmuş ve programları gelişmiş partilerin, ki bunlar genel olarak göreceli geçmişi daha eskiye giden ve kapasite itibarıyla büyük partiler olarak ifade edilebilir, organizasyonel kapasiteleri ve iletişim ağları yurt dışındaki geniş ve çeşitli seçmen gruplarına ulaşmada daha etkin ve rekabetçi olmaktadır. Diğer taraftan küçük ve yurtdışı seçmen karşılığı az olan partilerin yurt dışı seçmene erişim imkanları, kaynakları ve örgütlenmeleri de zayıf kalmaktadır (Østergaard-Nielsen ve Ciornei, 2018). Partilerin yurt dışı seçim ve örgütlenme motivasyonlarında fayda maliyet analizi de etkili olmaktadır. İnsan kaynağı, finansal kaynağı ve diğer altyapıyı yurtdışına tahsis etmenin karşılığında partilerin seçimlerde kazanım elde etme ihtimali önemli rol oynamaktadır (Østergaard-Nielsen ve Ciornei, 2018).

Partilerin yurt dışı yapılanmalarını analiz etmede üç faktöre bakılabilir; Yurt dışı organizasyon düzeyi, partinin merkez yapısıyla bağı ve hiyerarşik etkisi ile yurt dışı yapılanmasını düzenleyen yasal altyapı (Rashkova, 2020). Yurt dışındaki organizasyon düzeyi doğrudan parti örgütlenmesi şeklinde olmadan informal bir ilişki üzerine bina edilen bağına sahip yapılanmalar, resmi olarak parti bağı olan ancak yetki ve sorumluluğu faaliyetler yapmakla sınırlı olan yapılar veya üye, delege veya ulusal seçimlerde aday gösterme hakkı olan hiyerarşik yapı içerisindeki resmi yapılanmalar şeklinde olabilmektedir (Rashkova, 2020). Türkiye’deki siyasi partiler kanununun 1999 yılında yapılan değişiklikle partilerin yurt dışında temsilcilik açmasına imkân sağlamaktadır. Ancak bu temsilcilik parti hiyerarşisi içerisinde teşkilat birimi olarak kabul edilmemektedir. Teşkilat birimleri üye kaydı yapabilen, delegelerin seçimi ile yönetimini belirleyen organizasyonel birimdir. Yurt dışı temsilcilikler bu haliyle kendi delegeleri tarafından seçilemediği gibi parti merkezinin üst yönetiminin seçildiği büyük kongreye de delege gönderememektedir. Siyasi partiler kanunumuza göre üyelik ancak yurt içinde ikameti bulunan ilçeye yapılabilmektedir. Dolayısıyla yurt dışı temsilcilikler birim olarak yurt içi teşkilatlarla aynı seviyede değildir.

2012 yılında yapılan ek düzenlemelerle 2014 yılından itibaren uygulanan yurt dışı oy kullanma sürecinin gerektirdiği siyasi parti yasasında uyum sağlayacak değişiklikler yapılmadığından siyasi partiler pratikte çözümler üretmektedir. Bu çözümler daha çok seçim dönemine endeksli uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Partiler seçim döneminde seçim koordinasyon merkezleri oluşturarak parti programının seçmenlere duyurulması ve seçmenlerin mobilizasyonunu sağlamaktadırlar. Diğer bir uygulama ise partilerin çizgisine yakın sivil toplum kuruluşlarıyla informal iş birliği tesis ederek yurt dışı yapılanmasının tesis edilmesi şeklindedir. MHP’nin Türk Federasyonları ve AK Parti’nin Uluslararası Demokratlar Birliği (UID) ile kurduğu ilişki bu kapsamdadır. AK Parti yetkilileri, partilerinin görüşüne yakın sivil kuruluşlarla yakın işbirliğinde olduklarını ancak seçim döneminde doğrudan parti genel merkezinin yönetiminde yurt dışında seçim koordinasyon merkezleri kurarak çalışmayı tercih ettiklerini ifade etmektedirler. Parti’nin Berlin, Brüksel ve Londra’da temsilcilikleri de vardır. CHP ise daha farklı bir yol izleyerek CHP birlikleri kurmuştur. Hukuki olarak kuruldukları ülkelerin yasal mevzuatına göre dernek statüsünde kurulan bu birlikler partinin merkez yapısı ile hiyerarşik bir bağına sahip değildir. CHP yöneticilerine göre CHP merkezinin bu birlikler üzerindeki yaptırım gücü parti ile var olan manevi bağına dayanmaktadır. Bununla beraber CHP yurt dışı birliklerinin çalışma esasını çıkardığı bir yönetmelikle düzenlemiştir. Resmi hiyerarşide olmamasına rağmen partinin web sitesinde bu birlikler yer almaktadır. Halihazırda çoğunluğu Avrupa ülkelerinde olmak üzere 43 yurt dışı birliği mevcuttur. CHP diaspora politikasını ve yurt dışı seçim çalışmalarını bu birlikler üzerinden yürütmektedir. İmkanları kısıtlı ve örgütlenmeleri yeni olan

partiler de ise öncelikli olarak anakarada yapılanmaya yönelmekte ve seçmen kitlesinin yüzde 95'inin olduğu ülke içinde yoğunlaşmaktadır. DEVA Partisi ve Gelecek Partisi yetkilileri yurt dışı seçmenlere yönelik programlarının olduğunu ancak yapılanma olarak önceliklilerini yurt içine verdiklerini seçim takvimiyle beraber yurt dışında da çalışmalara başlayacaklarını ifade etmişlerdir.

Siyasi parti yöneticileriyle görüşmelerde siyasi partiler kanununda değişiklik ihtiyacı tüm partiler tarafından belirtilmiştir. Yurt dışında önemli bir seçmen kitlesinin olduğu ve bu topluma parti yapıları içinde sosyolojik özellikleri itibariyle de özel önem atfedilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yurt dışı yapılanmalarının yasal zemininin oluşturulması ve yurt dışı üyelerinin parti hiyerarşisinde temsilinin sağlanması geçici ve kişisel insiyatiflerden bağımsız kurumsal olarak diasporanın parti yapısına dahil edilmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Siyasi partiler kanununda düzenleme yapılarak yasal altyapı oluşturulmadığından partilerin yurt dışı örgütlenmesi farklı usullerle yürütülmektedir. Bu bağlamda siyasi partiler kanununda düzenleme yapılarak yurt dışı yapılanmaların yasal altyapısının oluşturulması ve yurt dışı birimlerinin üye yapabilmesinin önünün açılması partilerinin yurt dışı yapılanmalarının daha sağlıklı altyapıya kavuşturulması ve diaspora ve yurt dışı seçmenle sürdürülebilir ilişki zemininin inşası sağlanmalıdır.

Sonuç ve Değerlendirme

Siyasi partilerin yurt dışı yapılanmaya ilgisinin artması ve seçmenlere yönelik programların artışında ülkelerin diaspora politikalarının gelişmesi, vatandaşlık bağının devamına yönelik yasal iyileştirmeler ve seçme ve seçilme hakkının ulus-devlet sınırları dışındaki mukim vatandaşlara da tanınması etkili olmuştur. Seçimlere katılımın boyutu, kullanılan oyların seçim sonuçlarında sürpriz etkiler oluşturması partilerin yurt dışı yapılanmalarında motivasyonlarına daha da olumlu etki etmiştir. 2006 yılında İtalya seçimlerinde yurt dışından seçilen senatörlerden bir tanesinin farklı partiye gitmesi iktidarı değiştirmiştir. 2009 yılında Romanya seçimlerinde de diaspora oyları seçim sonuçlarında belirleyici olmuştur. Türkiye için ise hem Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde hem de milletvekili dağılımında yurt dışı oyların ağırlığı olduğu artık kimsenin inkâr edemeyeceği bir noktadır.

Türk seçmenlerin yurt dışında oy kullanmaya başlaması ile diasporanın anavatan ile siyasi haklar bağlamında ilişkisinin kurulması diaspora politikaları bağlamında önemli bir adımdır. Kamu politikalarını belirleme ve uygulama yetkisini haiz siyasi partilerin oy kullanma hakkı olan yurt dışı vatandaşlarla doğrudan ilişki kurması Türkiye'nin hükümet düzeyinde daha sağlıklı diaspora politikaları üretmesine yol açacaktır.

Siyasi partiler siyasi hayatın temel aktörleridir. Türkiye'de çok partili hayata geçişte, siyasal kültürün gelişiminde, seçmenlerin temsilinde ve yönetimlerin siyasi meşruiyetlerinin temininde siyasi partiler temel aktör olmuşlardır. Bu bağlamda Türkiyedeki siyasi partilerin diaspora siyasal katılımının sağlanması ve geliştirilmesindeki rolü de yadsınamaz. Ancak sınır ötesindeki yaklaşık yüzde beşlik seçmen kitlesinin ülkenin siyasal hayatında kurumsal olarak yer alması, yurt dışı seçmenlerin temsili ve siyasi meşruiyet zemininin genişlemesi siyasi partilerin ulus-ötesi boyutunun geliştirilmesiyle yakın ilişkisi vardır.

Türk siyasi partilerin ulusötesileşmesi, dünya örneklerinde olduğu gibi, Türkiye'nin diasporasının genişlemesi ve ülkenin diaspora politikalarının çeşitlenerek kurumsallaşmasıyla da ilişkisi vardır. Dış göç sürecinin Türk diasporasının inşasına yol açması ve Türkiye'nin de diasporası ile bağlarını geliştirmek için ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi programlar oluşturması ve bir anlamda diaspora politikalarını kurumsallaştırma gündemine sahip olması bu sürecin zeminini oluşturmuştur. Anavatan ve diaspora arasında kurulan siyasi bağın gelişerek sürdüğünü söylemek yanlış olmaz. 3 milyondan fazla seçmenden 1,5 milyon seçmenin oy kullanması Türk diasporanın anavatan siyasal katılımına verdiği önemi göstermektedir. Siyasal haklar düzleminde kurulan bu ilişkinin sürdürülebilir olması seçme hakkının yanı sıra yurt dışı özel seçim bölgesi marifetiyle seçilme hakkının tesis edilmesi, siyasi partilerin vatandaşlarla ve seçmenle daha sağlıklı ilişki ve iletişim kurabilmesi için siyasi partiler yasasında düzenleme yapılarak yurt dışında hiyerarşi içerisinde yapılanmalarının sağlanması ve yurt dışı birimler üzerinden partilere üye olunabilmesinin önünün açılması gerekmektedir.

Kaynakça

Abadan-Unat, N., Çıdam, V., Çınar, D., Kadırbeyoglu, Z., Kaynak, S., Ozay, B., ve Tas, S. (2014). Voting Behaviour of Euro-Turks and Turkey's Presidential Elections of 2014 .: Ankara/Istanbul: Friedrich-Ebert-Stitung.

- Ahmadov, A. K., ve Sasse, G. (2016). A Voice Despite Exit: The Role of Assimilation, Emigrant Networks, and Destination in Emigrants' Transnational Political Engagement. *Comparative Political Studies*, 78-114.
- Anaz, N., ve Köse, M. (2020). *Diaspora Seçim Coğrafyası*. Ankara: GAV Perspektif.
- Anaz, N., ve Köse, M. (2021). An Analysis of Turkish Overseas Electoral Districts: Opportunities and Challenges. İçinde E. A. Bekaroğlu, ve G. K. Osmanbaşoğlu, *Turkey's Electoral Geography* (pp. 182-200). Londra: Routledge.
- Barabantseva, E., ve Sutherland, C. (2011). Diaspora and citizenship: Introduction. *Nationalism and Ethnic Politics*, 1-13.
- Bauböck, R. (2009). Stakeholder Citizenship and Democratic Participation in Migration Contexts. In J. P. John-Erik Fossum, *The Ties that Bind : Accommodating Complex Diversity in Canada and the European Union* (pp. 105-128). Brüksel: Peter Lang.
- Bauböck, R. (2017). Political Membership and Democratic Boundaries. İçinde A. Shachar, R. Bauböck, I. Bloemraad, ve M. Vink, *The Oxford Handbook of Citizenship* (pp. 60-82). Oxford University Press.
- Bogdan Popescu. (2012). Out-of-Country Voting–Participation in Elections of Romania Diaspora. *Political Science and International Relations* , 94-110.
- Burgess, K. (2014). Unpacking the Diaspora Channel in New Democracies: When Do Migrants Act Politically Back Home? *Studies in Comparative International Development*, 13–43.
- Burgess, K., ve Tybursk, M. D. (2020). When Parties Go Abroad: Explaining Patterns of Extraterritorial Voting. *Electoral Studies*.
- Ciornei, I., ve Østergaard-Nielsen, E. (2020). Transnational turnout. Determinants of emigrant voting in home country elections. *Political Geography*, 102-145.
- Ciornei, I., ve Østergaard-Nielsen, E. (2020). Transnational turnout. Determinants of Emigrant Voting in Home Country Elections. *Political Geography*, 102-145.
- Collard, S., ve Webb, P. (2019). UK Parties Abroad and Expatriate Voters: The Brexit Backlash. *Parliamentary Affairs*, 856-873.
- Duverger, M. (1954). *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. New York: John Wiley ve Sons.
- Francesco Ragazzi, ve Balalovska., K. (2011). *Diaspora Politics and Post-Territorial Citizenship in Croatia, Serbia and Macedonia*. CITSEE.
- Friedman, A., ve Kenig, O. (2021). Parties Beyond National Borders: Exploring The Activities of Israeli Political Parties Abroad. *Comparative Migration Studies*, 1-15.
- Gherghina, S., ve Soare, S. (2020). The Organization of Romanian Parties Abroad. In T. Kernalegenn, ve É. v. Haute, *Political Parties Abroad: A New Arena for Party Politics* (pp. 96-114). Londra: Routledge.
- Goldberg, A. C., ve Lanz, S. (2021). Living Abroad, Voting as If at Home? Electoral Motivations of Expatriates. *Migration Studies*, 279-310.
- IDEA. (2022, Ekim 06). Voting from Abroad Database. Adresinden alındı: [www.idea.int: https://www.idea.int/data-tools/data/voting-abroad](http://www.idea.int/data-tools/data/voting-abroad)
- Karamustafaoğlu, T. (1965). Yurt Dışındaki İşçilerimizin Seçme Hakları. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 97-104.
- Katz, R. S., ve Mair, P. (1993). The Evolution of Party Organizations in Europe: The Three Faces of Party Organization. *The American Review of Politics*, 593-617.

- Kernalegenn, T., ve Haute, É. v. (2020). *Political Parties Abroad: A New Arena for Party Politics*. London: Routledge.
- Kernalegenn, T., ve Haute, É. V. (2020). Why Study Political Parties Abroad? Diasporas As New Arenas for Party Politics. In T. Kernalegenn, ve É. V. Haute, *Political Parties Abroad. A New Arena for Party Politics*. New York: Routledge.
- Kernalegenn, T., ve Pellen, C. (2020). En Marche, French Expatriates! The Booming Emergence of A New Political Actor Among French Residents Overseas in the 2017 Elections. In T. Kernalegenn, ve É. V. Haute, *Political Parties Abroad: A New Arena for Party Politics* (pp. 96-114). Londra: Routledge.
- Keskin, H. (1977). Çözüm Bekleyen Sorunların Kilit Noktası: Seçme-Seçilme Hakkı. *Özgür İnsan*(50), pp. 42-45.
- Kirchheimer, O. (1966). The Transformation of the Western European Party Systems. In J. LaPalombara, ve M. Weiner, *Political Parties and Political Development* (pp. 177-200). Princeton: Princeton University Press.
- Knott, E. (2017). The Extra-Territorial Paradox of Voting: The Duty to Vote in Extra-Territorial Elections. *Democratization*, 325-346.
- Lafleur, J.-M. (2013). *Transnational Politics and The State: The External Voting Rights of Diasporas*. . Londra: Routledge.
- Lafleur, J.-M. (2015). The Enfranchisement of Citizens Abroad: Variations and Explanations. *Democratization*, 840-860.
- Laguerre, M. (2013). *Parliament and Diaspora in Europe*. Springer.
- LaPalombara, J., ve Weiner, M. (1966). The Origin and Development of Political Parties. In *Political Parties and Political Development*. Princeton University Press.
- Mégret, F., ve Girard, R. (2015). Diasporas, Extraterritorial Representation, and the Right to Vote. *Canadian Yearbook of International Law*, 185-221.
- Mencütek, Z. S. (2015). External Voting: Mapping Motivations of Emigrants and Concerns of Host Countries. *Insight Turkey*.
- Mirjana Kasapović. (2012). Voting Rights, Electoral Systems, and Political Representation of Diaspora in Croatia . *East European Politics and Societies* , 777-791.
- Nostitz, F.-C. v. (2021). Party Expats? Mapping Transnational Party Branches of French, German and UK parties. *Comparative Migration Studies*, 1-21.
- Okay, A., ve Baser, B. (2015). How Does Expatriates' Enfranchisement Reconfigure Transnational Politics? Analyzing the Recent External Voting Experience of Turkey and Its Diaspora. *SSRN Papers*.
- Østergaard-Nielsen, E. (2003). The Politics of Migrants' Transnational Political Practices. *International migration review*, 760-786.
- Østergaard-Nielsen, E., ve Camatarri, S. (2020). Styles of Representation in Constituencies in The Homeland and Abroad: The Case of Italy. *Parliamentary Affairs*, 1-22.
- Østergaard-Nielsen, E., ve Ciornei, I. (2018). Political Parties and The Transnational Mobilization of The Emigrant Vote. *West European Politics*, 618-644.
- Paarlberg, M. A. (2017). Competing for The Diaspora's Influence At Home :Party Structure and Transnational Campaign Activity in El Salvador. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 539-560.
- Pekin, H. (1979). *Yurtdışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Türkiye Parlamento Seçimlerinde Oy Kullanmaları*. Ankara: Çalışma Bakanlığı.

- Piccio, D. R. (2020). Italian Political Parties and Their Organisation beyond National Borders . *Parliamentary Affairs*, 918–933.
- Rashkova, E. R. (2020). The Party Abroad: A New Modus Operandi for Political Parties. *Parliamentary Affairs*, 839–855.
- Rashkova, E. R., ve Staak, S. v. (2020). The Party Abroad and Its Role for National Party Politics. *Security and Human Rights*, 108–132.
- Rhodes, S., ve Harutyunyan, A. (2010). Extending Citizenship to Emigrants: Democratic Contestation and A New Global Norm. *International Political Science Review* , 470-493.
- Schiller, N. G., Basch, L., ve Blanc-Szanton, C. (1992). Towards a Definition of Transnationalism. *Annals of the New York Academy of Sciences* , 1-24.
- Semra, S., Mekik, C. S., Blais, A., ve Çakır, S. (2020). How do Turks abroad vote?. *Turkish Studies* , 208-230.
- Staak, S. V., ve Rashkova, E. R. (2020). The Party Abroad, the World of Professional Electoral and Democracy Assistance, and the Way Forward. *Parliamentary Affairs*, 1-8.
- Turcu, A., ve Urbatsch, R. (2015). Diffusion of Diaspora Enfranchisement Norms: A Multinational Study. *Comparative Political Studies*, 407-437.
- Vertovec, S. (2001). Transnationalism and Identity. *Journal of Ethnic and Migration studies*, 573-582.
- Waldinger, R., ve Duquette-Rury, L. (2016). Emigrant Politics, Immigrant Engagement: Homeland Ties and Immigrant Political Identity in the United States . RSF: The Russell Sage Foundation Journal of the Social Sciences, 42-59.
- Weber, M. (1946). Politics as a Vocation. In H. H. Gerth, ve C. Mills, *From Max Weber: Essays in Sociology* (pp. 77-128). New York: Oxford University Press.
- Wellman, E. I., Allen, N. W., ve Nyblade, B. (2022). The Extraterritorial Voting Rights and Restrictions Dataset (1950–2020). *Comparative Political Studies* , 1-33.
- Yener-Roderburg, İ. Ö. (2020). Party organizations across: Top-Down Satellites and Bottom-Up Alliances. The Case of AKP and HDP in Germany. In T. Kernalegenn, ve E. v. Haute, *Political Parties Abroad: A New Arena for Party Politics* (pp. 218-237). Londra: Routledge.

EXTENDED SUMMARY

The initiation of the voting practice abroad for Turkish citizens living outside national borders has opened a new aspect for the diaspora political participation. Turkish diaspora responded significantly in comparison to diaspora voting tendency by pouring polling stations in almost 60 countries with 1.5 million turnouts. This new phase of electoral practice has dramatically changed the agenda of the political parties. Parties had already begun to include political agenda and promises for diaspora into their election promises. However, the legal infrastructure, organizational and logistical issues of the political parties have not been addressed yet. To establish proper party branches outside Türkiye and include overseas electorates into party membership structure entails legal changes. Parties also use different modalities to include diaspora into their central hierarchy. The existence of a significant number of external voters involved in the political processes within the borders of the nation-state enforces political parties to adjust themselves into the new situation.

The proliferation of diasporas and development and institutionalization of diaspora policies of the origin countries expanded transnational spaces including social, cultural, economic and political dimensions between diasporas and motherlands. So that political participation in the homeland has become one of the leading topics in agendas of diaspora and states particularly last couple of decades. External voting increasingly adopted into electoral practices of 150 countries by way of ballot box, electronic, mail and proxy voting methods. Over twenty countries also extended political participation of diasporas through extra-territorial electoral district and allocated seats for diaspora representation in the homeland parliaments. The expansion of electoral base of the political system also paved the way to the transformation of political parties to expand beyond territory and include diasporas into party.

Political parties seek the support of electorates with an agenda to govern the country. Parties can manage to represent their supports and implement program by building a structure, reaching out to electorates and being part of the parliament and government. Globalization, multiplication of transnational spaces and increasing of migrant population abroad entailed parties to go beyond territory both to seek support and include diaspora into party structure. Democratic legitimation also enforces political actors to give floor all electorates in the political system as the growing percentage of external electorates. Last half century witnessed transnationalization of many political parties including US, German, UK and France political parties by establishing party branches all over the world.

External voting came into political agenda in Türkiye with the beginning of mass emigration in 1960s. Turkish migrant lobbied to obtain the right to cast their votes while they are abroad over a century since then. Some Party programs reflected this demand promising to enact external voting. However, the only concrete proposal submitted to the parliament by 1980s was the submission made by Istanbul MP Reşit Ülker in 1965. He regrouped his submission a few more times with unfortunate result. The introduction of custom voting was not the answer as the diaspora still had to travel to Türkiye to cast their vote. Proper external voting came into practice after 2008 and 2012 legal changes tabled by the government and support almost unanimously by the parliament.

Although political weight of the diaspora was limited during the absence of the external voting opportunity, the political parties still had included the programs and promises related to the Turkish diaspora. Majority of parties inscribed economic, social and cultural programs for and related to the diaspora in their election program. Some even found places in government programs. The interest of the political parties intensified tremendously with the initiation of external voting in 2014. The votes casted by external electorates increasing impact on the election outcomes. In the last election, 2018, after the distribution of external votes allocation of 11 MPs changed. The votes casted abroad is distributed all over electoral regions in Türkiye with a formula. Albeit the right to be elected, to vote directly for their representatives was also on the agenda for many decades, Türkiye still do not have necessary legal base for diaspora MPs. Allocating special quota for diaspora voters in Turkish Parliament brought before the parliament last couple of decades, and parties included in the election promises with no concrete outcome yet.

The quite considerable size of the diaspora electorates and growing importance of diaspora in many fields encouraged Turkish political parties to expand their structure to include trans-border citizens. However, so far, there has not been a revise in the political parties act to accommodate new emerging needs in the legislation. So

the parties extend their political activities to diaspora by adopting any practical solutions best suit their needs and capacity bot abroad and central committees. Party membership of diaspora still an issue as they have to be registered with their address in Türkiye.

This study analyzes ground and the status of political parties in Türkiye by considering the trans-nationalization process of political parties through conceptual background and some examples from other countries. Literature review, document analysis and elite interview methods were employed in this study to develop concept and policy recommendations.